

Яременко С. А.,
*студентка 6 курсу, 8 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

КРИМІНОГЕННИЙ ВПЛИВ КІБЕРБУЛІНГУ НА НЕПОВНОЛІТНІХ

Ключові слова: Інтернет, кібербулінг, агресія, кіберагресія, підлітки.

Анотація. В тезах розглядається проблема насильства у кіберпросторі. Розглянуто феномен кібербулінгу та проаналізовано його головні психологічні ознаки. Проаналізовано українське законодавство. Визначено негативний вплив даного явища на неповнолітніх у процесі їх соціалізації.

Аннотація. В тезисах рассматривается проблема насилия в киберпространстве. Рассмотрен феномен кибербуллинга и сделан анализ его главных психологических признаков. Проанализировано украинское законодательство. Определено негативное влияние данного явления на несовершеннолетних в процессе их социализации.

Ключевые слова: Интернет, кибербуллинг, агрессия, киберагрессия, подростки.

Summary. The theses discussed the problem of violence in cyberspace. The phenomenon of cyberbullying is considered and its main psychological features are analyzed. Ukrainian legislation is analyzed.

Negative influence of this thing on pupils in process of their socialization is determined.

Keywords: Internet, cyberbullying, aggression, cyberaggression, adolescents.

Сьогодні вже не є новим твердження, що віртуальний світ став невід'ємною частиною нашого життя. Урядова активність з боку світових лідерів у кіберпросторі, лобювання інтересів поза територіальними і національними рамками інформаційної політики та організація і успішна діяльність транснаціональних злочинних угруповань, що «фахово» вузько спрямовано займаються кіберзлочинністю все це обумовлює необхідність виробленні рекомендацій щодо обрання напрямків і сфер видозміни [8, с. 159].

Найбільшу значущість і поширеність здобула технологія Інтернет, яка відкрила нові горизонти для всього світового співтовариства, дала людині безмежні можливості та, можна сказати, змінила світ. Не так давно злочинам в кіберсфері на національному рівні приділялась незначна увага, вважалось, що кіберзлочинність може представляти реальну загрозу лише в далекому майбутньому, тепер майже ні в кого не виникає сумнівів, що частка кіберзлочинності в структурі злочинності України значно збільшилася [9, с. 81].

Інтернет – це місце проведення дозвілля, можливість отримувати різноманітну інформацію та свіжі новини зі всього світу, засіб здійснення трудової діяльності, спосіб знайти одностудента у самому віддаленому куточку земної кулі тощо. Тобто, можна стверджувати, що феномен віртуальності пронизує наше сучасне життя. Зокрема, цей феномен яскраво відобразився на житті покоління Z або, так званих, «зумерів» (наймолодші, народжені з 2000-го по 2020 рік люди, які ніколи не жили без інтернету).

Життя і діяльність підлітків поступово переміщується з вулиці у кіберпростір. Інтернет знеособив спілкування, зробив його анонімним, сформував новий тип суспільних відносин та цінності, які поки що не захищені кримінально-правовими заборонами. Одночасно, у сучасних підлітків значно розширився діапазон небезпечної поведінки, що формально не підпадає під дію Кримінального кодексу [1, с. 209].

Сьогодні однією із найгостріших проблем, з якою може зіштовхнутися підростаюче покоління у віртуальному просторі, виступає такий новий вид насильства як кібербулінг.

Кібербулінг можна розглядати як прояв девіантної поведінки – окремих вчинків (або їх сукупності), які не відповідають загальноприйнятим нормам і правилам поведінки в суспільстві. Фахівці стверджують, що внаслідок несформованості світоглядних принципів, відсутності стійких життєвих установок, ціннісних орієнтацій, найбільш схильними до різних видів девіацій виявляються неповнолітні [2, с. 30]. На сторінці «Права дитини» Ради Європи кібербулінг визначається як «цькування (залякування) іншої особи в інтернеті через використання електронних технологій. Може набувати форм надсилання образливих повідомлень, розповсюдження чуток через електронну пошту або в соціальних мережах чи принизливих відео, фото чи сайтів» [3].

Зазначений вид кіберагресії розглядають як похідне явище від традиційного «живого» булінгу, але з певними відмінностями. Психологічними особливостями цього явища є: висока проникність, швидкість поширення інформації, широта аудиторії, використання технічних засобів зв'язку, відсутність безпосереднього міжособистісного контакту, цілеспрямованість тероризування, агресивна, насильницька поведінка ініціатора цькування, втрата об'єктом знущань контролю над ситуацією, часто – анонімність агресора. Існує багато причин, чому деякі особи вдаються до кібербулінгу. Однак очевидно, що такий поведінці діти навчаються: не бачили б вони моделей жорстокої поведінки – таких масштабів цього явища можна було б уникнути. Насилля в кіберпросторі має цілком реальні негативні наслідки й становить серйозну загрозу для повноцінного розвитку особистості неповнолітнього [4, с. 298].

З прийняттям 18 грудня 2018 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» [5] було сформовано відповідну державну політику. Термін «булінг (цькування) учасників освітнього процесу» введено до Кодексу України про адміністративні правопорушення (стаття 173⁴) та Закону України «Про освіту». Цим терміном визначаються діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічно-

му, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого». Законом встановлено адміністративну відповідальність за булінг (цькування). Так, правопорушники каратимуться штрафом від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів або громадськими роботами від двадцяти до сорока годин.

Отже, цей закон не визначає поняття кібербулінгу, розглядає його як одну із форм традиційного булінгу («...у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій»), а не як самостійне явище. Однак виникає багато питань щодо ефективності протидії кіберагресії. По-перше, чи здатні працівники освітніх закладів взагалі виявити переслідування в цифровому середовищі та належно оцінити завдану ним шкоду. По-друге, закон стосується лише правопорушень, які сталися між членами колективу певного навчального закладу, і не стосується життя поза освітньою установою. Але неповнолітні особи досить часто стають жертвами кіберагресії саме від незнайомих. Так, наприклад, закон зазначає такий вид кіберагресії як онлайн-грумінг («сексуальне насильство, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій»), але не передбачає, що неповнолітня особа в багатьох випадках ризикує стати його жертвою саме від дорослих незнайомих, а не членів колективу освітнього закладу. Отже, вітчизняне законодавство із цього питання має суттєві прогалини.

Особи, які стають жертвами кібербулінгу, набувають ряду психологічних та соціальних проблем, що призводить до девіацій у процесі їх соціалізації. Ризик віктимізації від кібербулінгу корелює з інтенсивністю використання Інтернету і специфікою віртуальної взаємодії. Підлітки, які беруть більш активну участь в онлайн-взаємодії відповідно більш схильні до кібервіктимізації [6, с. 11]. Соціальна діяльність об'єктивно не може бути безпечною. Вступаючи в різні соціальні відносини з людьми, здатними й схильними до вчинення злочинів, члени суспільства автоматично наражаються на небезпеку заподіяння шкоди своїм правам та інтересам [7, с. 93].

Можемо констатувати, що девіантна поведінка, проявом якої є кібербулінг, часто трансформується у кримінальні форми і становить суттєву небезпеку як для самого неповнолітнього, так і оточуючих. Постійний психічний терор породжує тяжкі наслідки, особа стає схильною до насильства як щодо оточуючих, так і щодо себе. Моделі поведінки «жертви» або «кіберагресора», неповнолітні можуть перенести у своє доросле життя. Саме тому необхідно ефективно запобігати і протидіяти віртуальному насильству, створювати умови для безпечного функціонування кіберпростору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема // Проблеми законності. 2016. № 133. С. 204-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_133_21.
2. Козубовський Р. В. Соціальні детермінанти девіантної поведінки неповнолітніх / Р. В. Козубовський // Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 27-31.
3. <https://www.coe.int/en/web/children/bullying#%2212441005%22%3A0%3A>
4. Момот О.В. Кібербулінг: агресія у віртуальному світі / О.В. Момот // «Молодий вчений» : юридичні науки. – № 12 (52) – 2017. – С. 295-299.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 5. Ст. 33.
6. Федуніна Н. Ю. Представления о триаде «Преследователь – жертва – наблюдатель» в кибербуллинге в англоязычной литературе / Н. Ю. Федуніна // Психологические исследования. – 2015. – Т. 8, № 41. – С. 11-23.
7. Головкін Б. М. Кримінологічне поняття віктимізації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2015. – № 15(2). – С. 93-96. URL: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10143/1/Golovkin_93-96.pdf
8. Tavolzhanskyi, O.V. (2017). *Osnovu derzhavnoi kiberpolituku Ukrainu: formuvannya ta realizatsiya*. Naykovo-informatsynui

visnuk Ivano-Frankivskogo universitetu prava imeni Korolya Danula Galutskogo: Seriya Pravo, 4. (16), 158–164 [In Ukrainian].

9. Таволжанський О. В. Кримінологічні аспекти кіберзлочинності у сучасних умовах / О. В. Таволжанський // Журнал східно-європейського права. 2016. № 31. С. 80-86. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17724/1/Tavolzhanskyi_80-86.pdf (дата звернення: 11.11.2020).

Науковий керівник: к. ю. н., доцент О. В. Таволжанський